

ԵՀՈՎԱՅԻ ՎԿԱՆԵՐՈՒ ՍՈՒՏ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նոր ժամանակներուն յայտնուած բազմաթիւ մանր ու մեծ աղանդներու կարգին է «Եհովայի Վկաներ»ու չարալից աղանդը, իր կարգ մը հետեւորդներով, որոնք Քրիստոսի ճշմարիտ հաւատքը ուրացածներ են:

Իրենց բերանացի թէ գրաւոր բոլոր արտայայտութեանց մէջ Եհովայի Վկաները կը սիրեն իրենք զիրենք ներկայացնել իբրեւ միակ ճշմարիտ հաւատացեալները եւ Եհովային միակ հաւատարիմները, «ընտրեալները», Աստուծոյ անունը (=Եհովա) կրող միակ ճշմարիտ «Աստուծոյ ժողովուրդը»:

Ասոնք որպէս թէ Աստուծոյ դատը կը պաշտպանեն՝ հռչակելով թէ միայն մէկ Աստուած կայ՝ Եհովան, որ Երրորդութիւն չէ, այլ բացարձակապէս միակ, եւ թէ Որդին ու Հոգին Աստուած չեն: Սակայն Քրիստոսի աստուածութեան կապակցութեամբ չկարենալով ջնջել կամ հերքել Նոր Կտակարանին բացայայտ վկայութիւնները, այս ուրացումին վրայ ուրիշ հայհոյութիւն մըն ալ կ'աւելցընեն, ըսելով թէ Որդին թէպէտ «աստուած մըն է», բայց Աստուած չէ: Այսպսիով՝ մէկ Աստուծոյ փոխարէն երկու Աստուածներ կը դաւանին, մէկը մեծ եւ միւր փոքր, հեթանոսական բազմաստուածութեան մէջ իյնալով:

Քրիստոնէական կարելի չէ՝ կոչել իրենց հաւատքը, որովհետեւ չի՝ հիմնուիր Քրիստոսի աստուածութեան վրայ, գոր բացարձակապէս կը մերժեն ճանչնալ: Կը խօսին հաւատքի անունով՝ իրենց ուզած բաները քարոզելու համար կամայականօրէն: Մէկ կողմէ կը չարափոխեն Աստուածաշունչի շատ մը հաստատումները, իսկ միւս կողմէ՝ կը փորձեն լրացնել Աստուածաշունչին «պակասները»:

Ստապատում տեսութիւններ կը ներկայացնեն Աստուածաշունչին անունով, բազմաթիւ գոց սորվուած համարներ իրարու կարկտելով, եւ ատիկա այնպիսի ճարպիկութեամբ, որ պարզամիտ մարդոց հիացումը կըրնայ շարժել: Բայց Աստուածաշունչին անունով իրենց հաստատածները ա՛յնքան հեռու են Աստուածաշունչի ճշմարտութենէն, որքան երկինքը՝ երկրէն: Ոեւէ մէկը կրնայ ատիկա տեսնել եւ առանց դժուարութեան հերքել, Ս. Գիրքին պատասխաններով, որ կրնայ ունենալ՝ կարդալով ստորեւ նշուած

համարները: Եւ Աստուածաշունչը ինք բաւարար է երեսան հանելու անոնց բացալայտ ստութիւնն ու կեղծիքը:

Ահա իրենց կողմէ խարդախուած հաւատքին քանի մը կարեւոր հաստատումները եւ Աստուածաշունչին հարազատ խօսքերը՝ իբրեւ պատասխան.—

1. ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԸ

Աստուածաշունչին համար կ'ըսեն՝ թէ սխալ է «Հին Կտակարան» եւ «Նոր Կտակարան» կոչել անոր երկու բաժինները, այլ զանոնք պէտք է կոչել «Եբրայական Ս. Գրութիւններ» եւ «Յունական Ս. Գրութիւններ», մինչդեռ նոյնինքն Աստուածաշունչին մէջ երկու անգամներ Պօղոս առաքեալի կողմէ գործածուած կը գտնենք «Կտակարան» (=Ուխտ) բառը՝ Հին եւ Նոր Կտակարաններուն համար: Տե՛ս Բ. Կոր 3.6 եւ 14: Գաղ 4.24:

2. ՍՈՒՐԲ ԵՐՐՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Ս. Երրորդութեան համար կ'ըսեն թէ չկա՛յ Երրորդութիւն, որ իբրեւ թէ հեթանոսական է, այլ.— կ'ըսեն,— կայ միակ Աստուած մը՝ Եհովան, որուն Որդին է (բայց Աստուած չէ՛) Յիսուս Քրիստոս: Երրորդութեան «անտրամաբանական» վարդապետութիւնը Սատանային կողմէ հնարուած է,— կ'ըսեն,— բնաւ չի՛ յիշուիր Աստուածաշունչին մէջ:

Բայց ատիկա բնա՛ւ շիտակ չէ: Թէպէտ «Երրորդութիւն» բառը չկայ Աստուածաշունչին մէջ, բայց անոր մասին վկայութիւնները բազմաթիւ են, եւ անհերքելի: Յիսուս ինք իր աշակերտներուն պատուիրեց. «Գացէք բոլոր ազգերը աշակերտեցէք, մկրտեցէ՛ք զանոնք՝ յանուն Հօր եւ Որդոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ» (Մտք 28.19): Պօղոս Առաքեալ Երրորդութեան երեք անձերուն մասին խօսելով՝ զանոնք «ՆՈՅՆ ԱՍՏՈՒԱԾԸ» կը կոչէ (Ա. Կոր 12. 3—6), իսկ Բ. Կոր 13.13-ին մէջ նոյն երեք անձերուն անունով կ'օրհնէ իր հաւատացեալները:

Աստուածաշունչը յաճախ միասին կը յիշէ Հայրը, Որդին եւ Սուրբ Հոգին (տե՛ս Մտք. 3.16—17: Հռոմ 8.9: Եփես 4.4—6: Ա. Պետ 1.2: Յուդա 20.21: Ա. Յովն 2.22—23), եւ ցոյց կու տայ թէ անոնք երեքն ալ նոյն բնութիւնը եւ նոյն յատկանիշները ունին, երեքն ալ յաւիտենական են եւ անվախճան, սուրբ են եւ ճշմարիտ, արարիչ են, ամենակարող եւ ամենուրեք, եւ երեքն ալ յաւիտենական կեանքի աղբիւր են: Բայց երեք տարբեր Աստուածները չեն, այլ մէկ, որովհետեւ մէկ է անոնց կամքն ու գործունէութիւնը, մէկ է անոնց փառքը, մէկ է անոնց տրուած պատիւն ու երկրպաշտութիւնը:

3. ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՈՐԴԻՆ՝ ՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍ

Աստուծոյ միաժին Որդիին՝ Յիսուս Քրիստոսի աստուածութիւնը կ'ուրանան Եհովայի վկաներ:

ա.— Կ'ըսեն՝ թէ Յիսուս «Աստուծոյ Որդին» էր, բայց Աստուած չէր:

Նախքան մարդեղությունը անհկա պարզ «հոգեղեն արարած» մըն էր,— կ'ըսեն,—ստեղծուած արարած մը, եւ ո'չ թէ Ամենակալ Աստուածը: Բայց Աստուածաշունչը ցոյց կու տայ, թէ Որդին, Յովհաննէս Աւետարանիչին կողմէ «Բան» կոչուած, ո'չ միայն Աստուած է, այլ նաեւ արարի'չն է, որովհետեւ ամէն ինչ իրմով գոյացաւ. «Սկիզբէն էր Բանը, եւ Բանը Աստուծոյ քով էր եւ ԲԱՆԸ ԱՍՏՈՒԱԾ ԷՐ: Անհկա սկիզբէն Աստուծոյ քովն էր: ԱՄԷՆ ԲԱՆ ԱՆՈՎ ԵՂԱԻ, եւ առանց անոր բան մը չեղա'ւ ինչ որ եղաւ: Կեանքը անո'վ էր... եւ ԱՇԽԱՐՀԸ ԱՆՈՎ ԵՂԱԻ» (Յովհ 1.1—4 եւ 10):

Յիսուս ինքը բազմաթիւ առիթներով բազմաթիւ կերպերով զգացուց իր աստուածութիւնը: Կարդացէ՛ք սա համարները.— Յովհ. 10.30—33: Նոյնիսկ խաչելութենէն ետք այդ մասին կասկածող Թովմաս առաքեալը զինք յարութիւն առած տեսնելէն ետք ըսաւ. «ԻՄ ՏԷՐՍ ԵՒ ԻՄ ԱՍՏՈՒԱԾՍ» (Յովհ 20.28): Ա. Յովհ 5.20-ը ամենալստակ ձեռով կ'ըսէ «Գիտենք թէ Աստուծոյ Որդին եկաւ ու մեզի կարողութիւն տուաւ որ ճշմարիտը ճանչնանք: Մենք այդ ճշմարիտին մէջն ենք, իր Որդին՝ Յիսուս Քրիստոսին մէջ: ԱՆԻԿԱ Է ՃՇՄԱՐԻՏ ԱՍՏՈՒԱԾՆ ՈՒ ՅԱԻԻՏԵՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ»:

բ.—Կ'ըսեն՝ թէ Յիսուս, Աստուծոյ Որդին, Աստուծոյ հետ մէկ եւ հաւասար չէ', բայց անկէ վար «աստուած» մըն է, ստորադաս Հօրմէն:

Այս հեթանոսական բացատրութիւնը բացարձակապէս կը հակասէ Աստուածաշունչի ճշմարտութեան: Դեռ Քրիստոսի ծնունդէն ութը դարեր առաջ Եսայի մարգարէ կ'ըսէր, թէ իր ատենին ծնելիք մանուկը պիտի ըլլար ու կոչուէր՝ «Սքանչելի, Խորհրդակից, ՀԶՈՐ ԱՍՏՈՒԱԾ, Յաիտեճականութեան Հայր, Խաղաղութեան Իշխան» (Ես 9.6):

Յովհաննոս Աւետարանին մէջ կը տեսնենք, թէ Հրեաներ Յիսուսը «կ'ուզէին սպաննել, որովհետեւ ո'չ միայն Շաբաթ օրը կը լուծէր, այլ նաեւ զԱստուած իր Հայրը կ'անուանէր, եւ այսպէս ԻՆՔՉԻՆՔ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՀԱԻԱՍԱՐ Կ'ԸՆԵՐ» (Յովհ. 5.18): Յիսուս ցոյց տուաւ թէ Հայրն Աստուած ամէն դատաստան Որդիին յանձնած է, «որպէսզի ամէնքը պատուեն Որդին, ինչպէս Հայրը կը պատուեն» (Յովհ 5.23): Դեռ ատելին ալ ըսաւ Յիսուս, ցոյց տալով թէ ինք եւ Հայրը ՄԷԿ ԵՆ, եւ այդ խօսքին վրայ զինք պիտի քարկոծէին, որովհետեւ ըսին. «Բարի գործի համար քեզ չենք քարկոծեր, այլ հայհոյութեան համար, ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ ԴՈՒՆ ՈՐ ՄԱՐԴ ԵՄ ԻՆՔՉԻՆՔ ԱՍՏՈՒԱԾ Կ'ԸՆԵՍ» (Յովհ 10.33): Կարդա՛ նաեւ...— Փիլպ 2.5—8: Կող 2.9: Յայտ 17.14, 19.13 եւ 16:

գ.— Կ'ըսեն՝ թէ, քանի որ Յիսուս Աստուած չէ, անոր երկրպագելը կամ պաշտամունք մատուցանելը ճշմարիտ աստուածապաշտութենէն շեղում եւ մոլորութիւն է, եւ Աստուծոյ դէմ գործուած ծանր մեղք մը:

Սակայն Աստուածաշունչը յստակօրէն կ'ըսէ թէ նոյնինքն Հօր Աստուծոյ կամքն է, որ ամէնքը պատուեն Որդին ճիշդ այնպէս՝ ինչպէս Հայրը կը պատուեն, որովհետեւ Որդին չպատուողը Հայրն ալ չի պատուեր (Յովհ 5.22—23): Պօղոս առաքեալ կ'ըսէ, թէ Հօր Աստուծոյ կամքով՝ Որդիին պիտի երկրպագեն թէ՛ երկնատրները, թէ՛ երկրատրները, եւ թէ՛ սանդարամետականները (Փիլպ 2.9—11): Եբրայեցոց նամակին հեղինակը կ'ըսէ, թէ Հայրն Աստուած Որդիին մարդեղութեան համար ըսաւ. «Աստուծոյ բոլոր հրեշտակներն ալ անոր երկրպագութիւն թող ընեն» (Եբր 1.6): Իսկ Յայտնութեան գիրքը ցոյց կու տայ թէ Հայրն Աստուած եւ Գառնուկը (=մարդացեալ եւ խաչին վրայ զենուած Որդին) հաւասար օրհնութիւն, փառք ու պատիւ եւ երկրպագութիւն կ'ըստանան բոլոր արարածներէն ու

երեցներէն (Յայտ 5.13—14): Եւ տակաւին, ո՛վ չի գիտեր, թէ Յիսուսի առաքեալները եւ միւս աշակերտները իրե՛նք մեզի տոյին Քրիստոսի երկըրպագելու օրինակը (տե՛ս Ղուկ. 24.52: Յովհ. 9.35—38):

դ.—Կ'ըսեն՝ թէ յարուցեալ Յիսուսը նոյն ինքն Միքայէլ հրեշտակապետն է: Սակայն Նոր Կտակարանը ոտէ տեղ Յիսուսը հրեշտակի հետ չի նոյնացներ. ընդհակառակը, կը շեշտէ հրեշտակներուն եւ Որդիին անսահման տարբերութիւնը:

«[Աստուած] այս վերջին օրերուն մեզի հետ խօսեցաւ իր Որդիովը, որ ամէն բանի ժառանգ դրաւ, որով աշխարհն ալ ստեղծեց: ՈՐԴԻՆ ԻՐ [=Աստուծոյ] ՓԱՌԱՅ ԼՈՅՍՆ Է ԵՒ ԻՐ ԷՈՒԹԵԱՆ ԲՈՒՆ ՊԱՏԿԵՐԸ, որ իր զօրութեան խօսքովը ամէն բան կը բռնէ, իր անձով մեր մեղքերը սրբելով՝ բարձրերը, Աստուծոյ մեծութեան աջ կողմը նստաւ: Եւ այնչափ աւելի եղաւ հրեշտակներէն, որչափ անոնցմէ աւելի աղէկ անուն ժառանգեց: Որովհետեւ հրեշտակներէն որո՞ւ ըսաւ երբեք. «Դուն իմ որդիս ես, ես այսօր քեզ ծնայ». եւ դարձեալ, «Ես անոր Հայր պիտի ըլլամ, եւ անիկա ինձի որդի պիտի ըլլայ». եւ դարձեալ, երբ Անդրանիկը աշխարհ կը մտցնէ կ'ըսէ. «Աստուծոյ բոլոր հրեշտակներն ալ անոր երկրպագութիւն թող ընեն»: Հրեշտակներուն համար կ'ըսէ. «Իր հրեշտակները հոգիներ կ'ընէ, իր պաշտօնեաները՝ կրակի բոց». սակայն Որդիին կ'ըսէ. «Քու արօղոյ, ո՛վ ԱՍՏՈՒԱԾ, յափտեանս յափտենից է. քու թագաւորութեան գաւազանդ ուղղութեան գաւազան է. արդարութիւնը սիրեցիր եւ անօրէնութիւնը ատեցիր. անոր համար, ով ԱՍՏՈՒԱԾ, քու Աստուածդ ուրախութեան իւղով օծեց քեզ, քու ընկերներէդ աւելի»: Եւ [դարձեալ կ'ըսէ]. «Դուն, ով Տէր, սկիզբէն երկրին հիմերը դրիր, եւ երկինքը քու ձեռքերուդ գործն է. անոնք պիտի կորստին, բայց դուն կը կենաս ու կը մնաս. ամէնքը լաթի պէս պիտի մաշին, վերարկոյի պէս պիտի գալարես գանոնք եւ պիտի փոխտին, բայց դուն նոյն ինքն ես, եւ քու տարիներդ պիտի չպակսին»: Եւ հրեշտակներէն որո՞ւ ըսաւ երբեք. «Իմ աջ կողմս նստէ, մինչեւ քու թշնամիներդ ոտքերուդ տակ դնեմ իբրեւ պատուանդան»: 2Է՞ որ անոնք ամէնքը սպասաւորող հոգիներ են, որոնք սպասաւորութեան կը դրկոյին անոնց համար՝ որ փրկութիւն պիտի ժառանգեն » (Եբր 1.2—14):

Կը տեսնէ՞ք, թէ Որդին ո՛չ միայն հրեշտակ չէ, այլ ԱՍՏՈՒԱԾ է, աշխարհի եւ ամէն բանի ստեղծիչը, որ Հօրը «Էութեան բո՛ւն պատկերը»ն է, այսինքն նոյն էութիւնը կամ բնութիւնը ունի, որովհետեւ Աստուծմէ «ծնած» է, անոր միակ, «միածին» ծնունդն է, որ հրեշտակներուն պէս «ծառայող հոգի» չէ, այլ «Տէր» է, յափտեան նոյնը, անփոփոխելի եւ անանց, եւ բոլոր հրեշտակները անոր ծառայելու կոչուած են:

ե.— Կ'ըսեն՝ թէ Յիսուսի մարմինը յարութիւն չառաւ, այլ ամբողջութեամբ փնացաւ գերեզմանին մէջ, եւ Եհովան (=Աստուած) հոգեղէն նոր մարմին մը ստեղծեց իրեն համար:

Սակայն Աստուածաշունչը յստակօրէն կ'ըսէ, թէ Յիսուս իր ՆՈՅՆ ՄԱՐՄԻՆՈՎ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱԻ: Կարդա՛նք Ղուկասու Աւետարանէն. «Երբ [առաքեալները] այս բաները կը խօսէին, Յիսուս ինք կանգնեցաւ անոնց մէջտեղը եւ ըսաւ անոնց. «Խաղաղութի՛ւն ձեզի»: Բայց անոնք զարհուրելով կը վախճաւին, ու կը կարծէին թէ ոգի մը կը տեսնեն: Եւ ըսաւ անոնց. «Ինչո՞ւ խռոված էք, եւ ինչո՞ւ սիրտերնուդ մէջ խորհուրդներ կ'ելլեն: ՏԵՍԷ՛Ք ԶԵՌՔԵՐՍ ՈՒ ՈՏՔԵՐՍ, ՈՐ ԵՍ ԻՆՔՍ ԵՄ. ՇՕՇԱՓԵՅԷՔ ԶԻՍ ՈՒ ՏԵՍԷՔ, ՈՐՈՎՀԵՏԵԻ ՈԳԻՆ ՄԱՐՄԻՆ ԵՒ ՈՍԿՈՐՆԵՐ

ՉՈՒՆԵՆԱՐ, ԻՆՉՊԷՍ ԶԻՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷՔ ՈՐ ՈՒՆԻՄ»: Եւ ասիկա ըսելով՝ ձեռքերն ու ոտքերը ցուցուց անոնց» (Ղուկ 24.36—40): Դարձեալ, շաբաթ մը ետք երբ կրկին երեցաւ աշակերտներուն, թերահաւատ Թովմասին ըսաւ. «Մատդ հո՛ւս բեր եւ նայէ՛ իմ ձեռքերուս, ու բե՛ր ձեռքդ իմ կողս խորէ» (Յովն 20.27): Հոգեղէն մարմին մը շօշափել կարելի պիտի չըլլա՛ր բնաւ, մինչդեռ Յիսուսի երկրաւոր մարմինն էր որ յարութիւն առած էր՝ նո՛ր յատկանիշներով: Այլապէս ի՞նչը յարութիւն առաւ եւ ինչո՞ւ Աստուածաշունչը յարութեան մասին կը խօսի: Եթէ Աստուած նո՛ր մարմին մը ստեղծեց Յիսուսի համար, կը նշանակէ թէ Յիսուս մեռելներէն յարութիւն չառաւ, «եւ եթէ Քրիստոս յարութիւն առած չէ, ձեր հաւատքը պարապ բան է, ու տակաւին ձեր մեղքերուն մէջ էք» (Ա. Կոր 15.17):

Եթէ Յիսուսի մարմինը գերեզմանին մէջ մնաց ու փնացաւ, ինչո՞ւ չորս Աւետարաններն ալ կը պատմեն թէ մարմինը գերեզմանին մէջ չգտնուեցա՛ւ, եւ ասիկա մեծագոյն վկայութիւնն էր անոր յարութեան, ինչպէս Յովհաննէս Աւետարանիչը ինք թափուր գերեզմանը եւ մէկ կողմ դրուած պատանքը **«ՏԵՍԱԻ ԵՒ ՀԱԻԱՏԱՑ»** (Յովն 20.8): Պարզ է, որ այդ փառաւորեալ մարմինը նոր յատկանիշներ ունէր այլեւս, ա՛լ ենթակայ չէր մահուան, կըր-նար փակ դռներէն անցնիլ, ելն: Կարդացէ՛ք նաեւ՝ Յովն. 2.18—22: Գործք 2.24—32: Հռոմ 10.9:

4. ՍՈՒՐԲ ՀՈԳԻՆ

Սուրբ Հոգիին ալ աստուածութիւնը կ'որանան Եհովայի վկաներ:

ա.— Կ'ըսեն՝ թէ Եհովայի (=Տիրոջ) հոգին պարզապէս «գործօն ոյժ մըն է», ելեկտրական ոյժին պէս, եւ հետեւաբար անձ մը չէ՛:

Սակայն Աստուածաշունչը մեզի ցոյց կու տայ թէ Սուրբ Հոգին բանա-կան եւ գիտակից անձ մըն է՝ որ կը խորհի (Հռոմ 8.27), կը խօսի (Մտթ 10.19—20), կ'առաջնորդէ (Յովն 16.13), կը մխիթարէ ու կը յանդիմանէ (Յովն 16.8), կը տրտմի (Եփ 4.30), կը քննէ մարդոց եւ Աստուծոյ խոր-նորդները (Ա. Կոր 2.10—11) եւ բարեխօս կ'ըլլայ մեզի համար (Հռոմ 8.26—27): Արդեօք ինքնութիւն չունեցող պարզ «գործօն ոյժ մը» կրնա՞յ այս բաները ընել. ելեկտրական կրնա՞յ այս բաները ընել: Ասոնք անա-ուարկելիօրէն կը ցուցնեն, թէ Սուրբ Հոգին կատարեալ անձնատրութիւն մըն է, մէկը ամենասուրբ Երրորդութեան երեք անձերէն:

բ.— Կ'ըսեն՝ թէ Սուրբ Հոգին անձ մը չըլլալով՝ բնականաբար Աստ-ուած ալ չէ: Սակայն Նոր Կտակարանը մեզի ցոյց կու տայ թէ անիկա ո՛չ միայն անձ մըն է, այլ նաեւ՝ թէ Աստուած է, որովհետեւ **«Հօրմէն կ'ելլէ»** (Յովն 15.26), ինչ որ կը նշանակէ՝ թէ Հօրը հետ նոյն բնութիւնը ունի: Նոյնպէս Ա. Կոր 12.3—6ին մէջ յստակօրէն ցոյց կը տրուի, թէ Սուրբ Հո-գին Հօրը եւ Որդիին հետ միասին կատարեալ Աստուած է: Ասիկա ի յայտ կու գայ նաեւ Անանիայի եւ Սափիրայի դրուագին մէջ, ուր Պետրոս առաք-եալ Սուրբ Հոգին «Աստուած» կը կոչէ, ըսելով. **«Անանիա՛, ինչո՞ւ Սատա-նան բու սիրտդ լեցուց, որ դուն Սուրբ Հոգիին սուտ խօսիս եւ ազարակին գիւնէն խորես. ... Ո՛ր ԹԷ ՄԱՐԴՈՅ ՍՈՒՏ ԽՕՍԵՅԱՐ, ԱՅԼ ԱՍՏՈՒԾՈՅ»** (Գործք 5.3—4):

5. ՄԱՐԴԸ ԵՒ ՀՈԳԻՆ

Եհովայի Վկաներ կը մերժեն մարդուն հոգի ունենալը եւ հոգիին անմահութիւնը:

ա.— Կ'ըսեն՝ թէ մարդս հոգի չունի: Մարդը «կենդանի հոգի» է, այսինքն շունչ ունեցող արարած է՝ բոլոր անասուններուն նման, բայց չունի անմահ հոգի: Հոգին նոյնինքն մարդն է,— կ'ըսեն,— մարդկային «հոգի» (=շունչ) չկա՛յ մարմինէն դուրս կամ մարմինէն անկախ:

Բայց Աստուածաշունչը ուրիշ բան կ'ըսէ: Ժողովողի գիրքը կ'ըսէ, թէ մահուան ատեն՝ «Մարդ իր յափտեցական տունը կ'երթայ...: Այն ատեն հողը [=մարմինը] երկիր պիտի դառնայ՝ առաջուան եղածին պէս, եւ ՀՈԳԻՆ ՊԻՏԻ ԴԱՌՆԱՅ ԱՍՏՈՒԾՈՅ՝ ՈՐ ԶԱՆԻԿԱ ՏՈՒՄԻ» (Ժող 12.5 եւ 7):

Թէ մարդ մարմինէն եւ շունչէն զատ հոգի մը ունի՝ Պօղոս առաքեալ յտակօրէն կը յայտնէ մեզի. «Ինք՝ խաղաղութեան Աստուածը թող ձեզ բռնորոպին սուրբ ընէ, եւ ձեր բոլոր հոգին եւ շունչն ու մարմինը անարատ պահուի մինչեւ Տէր Յիսուս Քրիստոսի գալուստին ատենը» (Ա. Թէս 5. 23): Յիսուս ըսաւ. «Մի՛ վախճաք անոնցմէ, որ մարմինը կը սպաննեն, եւ չեն կրնար հոգին սպաննել. այլ աւելի՛ անկէ [=Աստուծմէ] վախցէք դուք, որ կրնայ հոգին ու մարմինը գեհեմին մէջ կորսնցնել» (Մտք 10.28): Եթէ հոգի չկայ, ինչի՞ մասին է որ կը խօսի Յիսուս, մարմինին կողքին ի՞նչ բանն է որ կը յիշէ, որ չէ՛ն կրնար սպաննել: Կամ եթէ հոգին նոյնինքն մարդն է, որ մարմինէն դուրս ուրիշ բան չունի իր մէջ կամ իր հետ, մարմինին հետ ի՞նչն է որ Աստուած գեհեմին մէջ կրնայ «սպաննել»:

բ.— Կ'ըսեն՝ թէ հոգին անմահ չէ: Բայց Աստուածաշունչը կը վկայէ հոգիին անմահութեան: Մինչ հրեաներ կը քարկոծէին Ս. Ստեփանոսը, անկա «աղօթք կ'ընէր ու կ'ըսէր. «Տէր Յիսուս, ընդունէ՛ իմ հոգիս» (Կորնթ 7.58): Եթէ չկայ հոգի մը, որ մահուան ատեն «Աստուծոյ կը դառնայ», ի՞նչ էր որ պիտի «ընդունէր» Աստուած Ստեփանոսի նահատակութեան ժամանակ: Մինչդեռ Աստուածաշունչը կ'ուսուցանէ, թէ բոլոր մարդոց հոգիները երկնքի մէջ են. իսկ խօսքը մասնատրելով Քրիստոսով փրկուած եւ իրեն միացած հոգիներուն, կ'ըսէ թէ անոնք Երկնաւոր Երուսաղէմի մէջ են, Աստուծոյ մօտը. «Դուք մօտեցէք էք Սիոն լեռան, եւ կենդանի Աստուծոյ քաղաքին, երկնաւոր Երուսաղէմի, բիրաւոր հրեշտակներուն, եւ երկինքը գրուած անդրանիկներու հանդիսաւոր ժողովին ու եկեղեցիին, եւ Աստուծոյ՝ որ ամենուն դատաւորն է. եւ ԱՐԴԱՐՆԵՐՈՒ ՀՈԳԻՆԵՐՈՒՆ՝ որոնք կատարուեր են» (Եբր 12.22—23):

Քրիստոս խաչի վրայ իր մահուանէն ետք գնաց իր խաչին յաղթանակը մտնելներուն ալ հռչակելու, ինչպէս կ'ըսէ Աստուածաշունչը. «Քրիստոս ալ մեղքի համար մէկ անգամ չարչարուեցաւ, Արդարը անարդարներուն համար, որպէսզի մեզ Աստուծոյ մօտեցնէ. որ թէպէտ մեռաւ մարմինով, բայց կենդանի եղաւ հոգիով. որով բանտի մէջ եղած հոգիներուն ալ գնաց ու քարոզեց» (Ա. Պետ 3.18—19): Իսկ քիչ մը անդին կ'աւելցնէ. «Ասոր համար մեռելներուն ալ աւետարանը քարոզուեցաւ, որպէսզի դատուին մարդոց պէս՝ մարմինով, եւ կենդանի ըլլան Աստուծոյ պէս՝ հոգիով» (Ա. Պետ 4.6): Եթէ հոգիները անմահ չըլլային, Պետրոս առաքեալ պիտի չըսէր թէ Քրիստոս գնաց ու մեռելներուն ալ «քարոզեց», այսինքն աւետեց իր յաղթանակը մահուան վրայ:

Քրիստոսի օրով ալ կային Սաղուկեցիները, որոնք չէին հաւատար հոգիի գոյութեան, ինչպէս նաեւ մեռելներու յարութեան (տե՛ս Գրծ 23.8): Յիսուս լաւ պատասխան տուաւ անոնց, երբ օր մը զինք փորձելու համար եկան եւ մեռելներու յարութեան կապակցութեամբ հարցում մը ւրին: Առիթն օգտուելով, Քրիստոս տուաւ պատասխան մը՝ որ ինքնին կ'ենթադրէր հոգիին անմահութիւնը. «Ատոր համար չէ՞ որ մոլորած էք, քանի ո՛չ Գիրքը գիտէք եւ ո՛չ Աստուծոյ զօրութիւնը: ... Մեռելներուն համար՝ թէ յարութիւն կ'առնեն՝ Մովսէսի գիրքին մէջ չէ՞ք կարդացեր մորենիին կապակցութեամբ, ինչպէս Աստուած անոր խօսեցաւ, ըսելով. «Ես եմ Աբրահամի Աստուածը, եւ Իսահակի Աստուածը, եւ Յակոբի Աստուածը»: ԱՆԻԿԱ ՄԵՌԵԼՆԵՐՈՒՆ ԱՍՏՈՒԱԾԸ ԶԷ, ԱՅԼ ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐՈՒՆ. ուրեմն դուք խիստ մոլորած էք»: (Մր 12.24 եւ 26—27: Հմմտ. Մտթ 22.31—31: Ղուկ 20.37—38): Եւստ յատկանշական է, որ, ըստ Ղուկասի Աւետարանին, այդ խօսքէն անմիջապէս ետք Քրիստոս կ'աւելցընէ. **ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ ԱՄԷՆ-ՔԸ ԱՆՈՐ [ՀԱՄԱՐ] ԿԵՆԴԱՆԻ ԵՆ»** (Ղկ 20.38):

Արդէն տեսանք, թէ Փիլիպեցիներուն ուղղուած նամակին մէջ, Պօղոս կ'ըսէր թէ Տէր Յիսուս Քրիստոսի պիտի երկրպագեն թէ՛ երկնաւորները, թէ՛ երկրաւորները եւ թէ՛ «Սանդարամետականները» (Փլպ 2.9—11): Երկնաւորները հրեշտակներն են, երկրաւորները երկրի վրայ ապրող մարդիկը: Իսկ որո՞նք են սանդարամետականները: «Սանդարամետ» կոչուածը մեռելներու աշխարհն է, ուր կ'ապրին մեռելներու հոգիները մարմինէն անջատուելէ ետք: Հետեւաբար, սանդարամետականները մեռեալներու հոգիներն են: Արդ, առաքեալին յիշած «սանդարամետական» բառը ցոյց չի՞ տար, թէ մարմիններէն բաժնուելէ ետք ալ հոգիները գո՛յն են, եւ ատոր համար նաեւ, որ Աստուած «կենդանիներո՛ւն Աստուածը» կամ «հոգիներո՛ւն Աստուած»ը կը կոչուի (Թուոց 16.22, 27.16: Եբր 12.9: Ա. Պետ 2.8):

6. ԿԻՆԸ ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՄԱՅՐԸ

Ենովայի Վկաներ կնոջ համար կ'ըսեն թէ այր մարդուն յարաբերաբար «ստորադաս արարած մըն է», եւ ատոր համար ալ բացարձակ հայհոյութիւն է «ոեւէ կին «Աստուածամայր» կոչել»: Բայց Աստուածաշունչը ցոյց կու տայ թէ Աստուած այր մարդն ու կինը հաւասար ստեղծեց, երկուքն ալ իր պատկերով ու նմանութեամբ (Ծննդ 1.27: Հմմտ. Մտթ 19.4), անոնց ստեղծման օրը երկուքին ալ տուաւ «Ադամ», այսինքն «մարդ» անունը (Ծննդ 5.2), եւ երկուքին ալ տուաւ աշխարհին տէր ըլլալու պատասխանատուութիւնը (Ծննդ 1.28): Ժիշդ է որ անոնք այր մարդուն «օգնականը» կոչուած են (Ծննդ 2.18), եւ Պօղոս առաքեալ ուսուցանելու արտօնութիւն չի տար անոնց (Ա. Կոր 14.34—35: Ա. Տիմ 2.11—14), բայց անոնք այր մարդուն հետ մէկ միութիւն են (Եփ 5.25 եւ 28: Հմմտ. Կող 3.19), եւ միշտ ալ պատիւի առարկայ պէտք է ըլլան (Ա. Պետ 3.7):

Աստուծոյ Որդին ամօթ ու նուաստութիւն չհամարեց «կնոջմէ մը» ծնիլը (Գաղ. 4.4) եւ մարդոց հաւասարութիւնը յայտարարեց: Իսկ Քրիստոսի առաքեալը՝ Պօղոս կ'ըսէ, թէ Քրիստոսի միացած անձերուն մէջ «Ալ ո՛չ Հրեայ կայ, ոչ ալ Յոյն, ո՛չ արու կայ եւ ոչ ալ էգ. որովհետեւ դուք ամէնքդ ալ ՄԷԿ ԷՔ Քրիստոս Յիսուսով» (Գաղ 3.28): Իսկ ինչ որ Աստուած հաւասար կը յայտարարէ՝ մարդիկ չեն կրնար ստորադաս դարձընել:

Գալով «Աստուածամայր» կոչումին, ճիշդ է որ Աստուածաշունչին մեջ չկայ այդ անուանումը, բայց ա՛յն անձը որ ճշմարտապես կը ճանչնայ Աստուծոյ Որդին, Յիսուս Քրիստոսը, իբրեւ կատարեալ եւ յաւեւ օրհնեալ Աստուած, անոր համար **«ԱՍՏՈՒԱԾԱՄԱՅՐ»** կոչումը ամենապատշաճ եւ ամենէն արժանի կոչումն է, տրուած այն օրհնեալ կնոջ՝ Մարիամին, որ ծնունդ տուաւ մեր Փրկիչ Աստուծոյն:

7. ՄԵՂՔ ԵՒ ՓՐԿՈՒԹԻՒՆ

Քրիստոսի փրկագործութիւնը շատ իմաստ չունի Եհովայի Վկաներուն համար, որովհետեւ ներկայ կեանքի մէջ փրկուիլը կարեւոր չէ՝,—կ'ըսեն: Ըստ իրենց, Քրիստոս իրական փրկութիւն չէ՝ բերած ոեւէ մէկուն, կամ չէ փրկած ոեւէ մէկը, բացի ինքնիրմէ: Ըստ իրենց աղանդին՝ «Քրիստոսի փրկութիւնը ամէն մարդու յաիտենական կեանք կամ երջանկութիւն չ'ապահովեր, այլ ամենուն համար առիթ մը կ'ընծայէ յաիտենական կեանքի համար»: Ատիկա կը ճշանակէ՝ թէ Աստուծոյ հաւատացող մը պարզապէս Քրիստոսի օրհնակով ինքզինքը պէտք է փրկէ՝ իր սեփական գործերով:

Բայց հարցնենք, թէ այն ատեն ինչո՞ւ եկաւ Քրիստոս, եւ մանաւանդ՝ ինչո՞ւ խաչին վրայ իր արիւնը թափեց: Իբրեւ աւագա՛կ խաչուեցաւ, թէ ինքզինք գոհեց Աստուծոյ կամքով՝ իր արիւնով մեզ գնելու եւ փրկելու համար, ինչպէս ըսաւ ինք եւ կը վկայէ Նոր Կտակարանը (Մրկ. 10.45: Ա. Տիմ 2.6: Տիմ 2.14): Պօղոս առաքեալ կ'ըսէ. **«Ամէնքը մեղք գործեցին, եւ Աստուծոյ փառքէն պակասած են: Եւ անոր շնորհքովը ձրի կ'արդարանան Քրիստոս Յիսուսով եղած փրկութեամբը»** (Հռոմ 3.23—24): Իսկ այդ փրկութիւնը իրագործուեցաւ Քրիստոսի արիւնով. **«Մենք փրկութիւն ունինք իր արեան միջոցաւ, մեղքի թողութիւնը՝ իր շնորհքին ճոխութեան չափովը»** (Եփես 1.7): Կարդա՛ հաւել.— Գործք 20.28: Կող 1.14: Եբր 9.12: Ա. Պետ 1.18—21: Յայտ 5.9:

Եհովայի Վկաներ կ'ըսեն՝ թէ այս կեանքին մէջ մեղաւոր ըլլալը կամ չըլլալը ճշանակութիւն չունի, քանի Դատաստանի Օրը մարդոց նոր առիթներ պիտի տրուին՝ իրենք զիրենք փրկելու:

Աստուածաշունչը ուրիշ բան կ'ըսէ, սակայն: Եբրայեցոց ճամակին մէջ կը կարդանք. **«Մարդոց սահմանուած է մէկ անգամ մեռնիլ, եւ անկէ ետքը դատաստան»** (Եբր 9.27): Որոշապէս կ'ըսուի՝ մէկ մահ եւ մէկ դատաստան: Այդ մասին Քրիստոս կարեւոր ուսուցում մը կը փոխանցէ՝ Մեծահարուստին եւ Աղքատ Ղազարոսի առակով, ուր դժոխքի մէջ տանջուող եւ օգնութիւն խնդրող Մեծահարուստին Աբրահամ ճանապետ կու տայ հետեւեալ կարեւոր պատասխանը. **«Որդեակ, միտքդ բեր, որ դուն քու կեանքիդ ատենը քու բարիքներդ առիր, նոյնպէս Ղազարոս՝ չարիքներ. հիմա անիկա (հոս) կը մխիթարուի, ու դուն կը տանջուիս»** (Ղուկ 16.25): Այդ ողորդութեամբ իրենց պատասխան կու տայ ճաւել Եբրայեցոց ճամակին սահմանաճառը, որ կը ցուցնէ թէ հո՞ւս է միայն եւ միա՞կ պատենհոյութիւնը փրկութեան. **«Անհնար է մէկ անգամ լուսաւորուածներուն, որոնք երկնաւոր պարգևին համը առին եւ Սուրբ Հոգիին հաղորդ եղան եւ Աստուծոյ բարի խօսքին եւ գալիք աշխարհին գօրութիւններուն համը առին, իյնալէ ետք՝ նորէն ապաշխարութեամբ նորոգուիլ. որովհետեւ կրկին Աստուծոյ Որդին խաչը կը հաճեն իրենց անձին, ու կը խաչատառակեն»** (Եբր 6.4—6, 12. 15—17, 25):

8. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԱԼՈՒՍԸ

Եհովայի Վկաներ Քրիստոսի երկրորդ գալուստին մասին կ'ըսեն՝ թէ Քրիստոս իր մարմնով եւ տեսանելի ձեւով պիտի չգայ, այլ իր գալը միայն հոգեւոր «ներկայութիւն» մը, իրենց իսկ բառերով՝ «երկրորդ ներկայութիւն» մը պիտի ըլլայ, որ արդէն իսկ եղած է:

Սակայն Աստուածաշունչը այդպիսի շինծու տեսութեան մը հաւանութիւն չի տար: Ընդհակառակը, յայտնապէս կ'ըսէ թէ երկրորդ գալուստը պիտի ըլլայ պարզօրէն տեսանելի՝ Քրիստոս այդ մասին ըսաւ. «Եւ շուտ մը, այն ներութեան օրերէն ետք, ... մարդու Որդիին նշանը պիտի երեւի երկինքի մէջ, եւ այն ատեն երկրի բոլոր ազգերը կոծ պիտի ընեն, եւ ՊԻՏԻ ՏԵՍՆԵՆ մարդու Որդին՝ երկինքը ամպերուն վրայ եկած, զօրութեամբ ու մեծ փառքով» (Մտք 24.29—30):

Համբարձման լերան վրայ, մինչ աշակերտները իրենց սնեւոսքի հայեացքը ուղղել էին երկինք՝ ուր պահ մը սուս բարձրացել էր իրենց Տէրը, ահա սպիտակ զգեստներով երկու հրեշտակներ իրենց մօտ կանգնեցան եւ ըսին. «Ով Գալիլեացի մարդիկ, ինչո՞ւ կեցել դէպի երկինք կը նայիք. այս Յիսուսը որ ձեզմէ երկինք համբարձաւ, ԱՅՍՊԷՍ ՊԻՏԻ ԳԱՅ՝ ԻՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՔ ԱՆՈՐ ԵՐԿԻՆՔ ԵՐԹԱԼԸ» (Գործք 1.11): Պօղոս առաքեալ կ'ըսէ թէ մարդիկ «պիտի սպասեն» անոր գալուստը տեսնելու. «Դուք կուրքերէն Աստուծոյ դարձաք՝ կենդանի ու ճշմարիտ Աստուծոյ ծառայելու համար, եւ երկինքէն սպասելու անոր Որդիին, որ ինք մեռելներէն յարուցանեց. այսինքն Յիսուսը, որ մեզ կ'ազատէ գալիք բարկութենէն» (Ա. Թես 1.10): Իսկ քիչ մը անդին ատելի բացայայտելով կը գրէ. «Հետեալաբար կ'ըսենք ձեզի Տիրոջ խօսքովը, թէ մենք որ մինչեւ Տիրոջ գալուստը ողջ կը մնանք, բնաւ ննջեցեալներէն առաջ պիտի չանցնինք: Որովհետեւ Տէրը ինք ազդարարութեան հրամանով, հրեշտակապետին ձայնովը եւ Աստուծոյ փողովը երկինքէն պիտի իջնէ, եւ Քրիստոսով մեռածները նախ յարութիւն պիտի առնեն: Յետոյ մենք ալ, որ ողջ մնացած ենք [=կ'ըլլանք], անոնցմով մէկտեղ պիտի յափշտակուինք ամպերով Տիրոջ առջեւ ելլելու օդին մէջ, եւ այնպէս յաիտեան Տիրոջ հետ պիտի ըլլանք» (Ա. Թես 4.14—16): Ահա թէ ինչո՞ւ Յայտնութեան գիրքին սկզբնատրութեան, Յովհաննէս առաքեալ Քրիստոսի վերահաս գալուստին համար կը գրէ. «Ահա ամպերով կու գայ. եւ ԱՄԷՆ ԱՂ ՊԻՏԻ ՏԵՍՆԷ ԶԱՆԻԿԱ» (Յտ 1.7):

9. ՄԵՌԵԼՆԵՐՈՒ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ

Մեռելներու յարութեան մասին Եհովայի Վկաներ չնաշխարհիկ նորութիւններ ունին:

ա.— Կ'ըսեն՝ թէ երբ մեռելներու յարութեան ժամանակը գայ, մեռելները իրենց ներկայ մարմնով յարութիւն պիտի չառնեն. այլ՝ թէ այս մարմինները ամբողջութեամբ պիտի փնանան, եւ անոնց փոխարէն՝ յարութիւն առնողներուն նորաստեղծ մարմին մը պիտի տրուի:

Քրիստոսի յարութեան մասին խօսած ատեն ըսինք արդէն, որ առանց մարմիններու յարութեան հաւատքին՝ մեռելներու յարութիւնը խաբկանք ու խաբէութիւն է պարզապէս: Պօղոս առաքեալ հանդերձեալ կեանքի մասին խօսելով՝ որոշապէս կ'ըսէ, թէ ներկայիս «մենք ալ, որ Հոգիին առաջին

պտուղը ունինք, մենք մեզմե մեր անձերուն մէջ կը հառաչենք՝ որդեգրութեան, ԱՅՍԻՆՔՆ ՄԵՐ ՄԱՐՄԻՆԻՆ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆԸ, սպասելով» (Հոով 8.28): Քրիստոնէութիւնը հանդերձեալ կեանքի իր պատկերացումին մէջ յոյսակաւ եւ այլ աշխարհներու իմաստասիրական ըմբռնումներէն կը տարբերի ճիշդ անով՝ որ **ՄԱՐՄԻՆՆԵՐՈՒ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ** կ'ընդունի, որուն առաջին օրինակը եղաւ Քրիստոս: Այդ հաւատքով ալ Պօղոս առաքեալ կ'ըսէ. «Եթէ կը հաւատանք թէ Յիսուս մեռաւ եւ յարութիւն առաւ, նոյնպէս ալ Աստուած ննջեցեալները Յիսուսով պիտի բերէ անոր հետ» (Ա. Թեա 4.13):

բ.— Կ'ըսեն թէ բոլոր մեռելները չէ՛ որ յարութիւն պիտի ստանեն, այլ միայն ընտրուածները կամ արդարները: Սակայն Աստուածաշունչը հակառակ կ'ըսէ: Յիսուս առիթով մը Երուսաղէմի մէջ յայտարարեց. «Ժամանակ պիտի գայ, երբ բոլոր գերեզմաններու մէջ եղողները անոր [=մարդու հրդիին] ձայնը պիտի լսեն եւ դուրս պիտի գան. անոնք որ բարի գործեր են՝ կեանքի յարութեան համար, եւ անոնք որ չար գործեր են՝ դատապարտութեան յարութեան համար» (Յովհ. 5.28—29): Պարզ չէ՛ որ յարութիւնը բոլորի՛ն համար կ'ըսուի եւ ո՛չ միայն արդարներուն: Այդ մասին կասկած չի ձգեր Պօղոս առաքեալ, որ Պաղեստինեան Կեսարիայի մէջ, Ֆելիքս կառավարիչին ներկայութեան տեղի ունեցող իր դատաւարութեան ընթացքին յայտարարեց. «Յոյս ունիմ առ Աստուած, ինչպէս ասոնք [=Հրեաներ] ալ ակնկալութիւն ունին, որ մեռելներու յարութիւն պիտի ըլլայ, Թէ՛ ԱՐԴԱՐՆԵՐՈՒՆ ԵՒ Թէ՛ ՄԵՂԱԽՈՐՆԵՐՈՒՆ» (Գործք 24.15):

10. ԴԱՏԱՍՏԱՆԻ ՕՐ ԵՒ ՀԱՏՈՒՅՈՒՄ

Դատաստանի Օրուան եւ Դատաստանին մասին Եփովայի Վկաներ այսպէս կ'ուսուցանեն.—

ա.— Կ'ըսեն թէ իրական իմաստով օր մը չէ անիկա, այլ երկար ժամանակաշրջան մըն է, երբ իրենց արդարութեան համար մեռելներէն յարութիւն առածները անգամ մը եւս պետք է հաստատեն Աստուծոյ իրենց հաւատարմութիւնը:

Սակայն Աստուածաշունչը կ'ըսէ. «Ինք [=Աստուած] օր մը սահմանեց որուն մէջ աշխարհս արդարութեամբ պիտի դառնայ անոր մարդուն [=Քրիստոսի] ձեռքով՝ որ որոշեց» (Գործք 17.31): Աստուածաշունչը ո՛չ միայն կը խօսի «Օր»ուան մը մասին, այլ նաեւ «ատեան»ի մը մասին, որ հազար տարի չի յուշեր, այլ միանգամընդմիջտ կատարուելիք դատաստանական պահ մը, ինչպէս Քրիստոս ինք ալ ներկայացուց վերջին դատաստանի պահը (տե՛ս Մտք 25.31—46): Պօղոս առաքեալ այսպէս կը գրէ. «Ամէնքս ալ Քրիստոսի ատեանին առջեւ պիտի ներկայանանք, որպէսզի ամէն մէկը իր մարմնովը ըրածներուն փոխարէնը առնէ՝ ի՛նչ որ գործեր է, թէ՛ բարի եւ թէ՛ չար» (Բ. Կոր 5.10): Հմմտ. Մտք 5.22: Հոով 14.10:

բ.— Կ'ըսեն թէ Դատաստանի Օրը հաշուետոտութիւն չկա՛յ եւ պիտի չըլլայ: Բայց Քրիստոս կ'ըսէ. «Ձեզի կ'ըսեմ, թէ ամէն դատարկ խօսքի համար՝ որ մարդիկ կը խօսին, դատաստանին օրը հաշիւ պիտի տան» (Մտք. 12.36): Հոովայեցոց նամակը նոյն բանը կ'ըսէ. «Դուն ինչո՞ւ քու եղբայրդ կը դատես, կամ ինչո՞ւ քու եղբայրդ կ'անարգես. որովհետեւ բոլորս ալ Քրիստոսի ատեանին առջեւ պիտի կանգնինք: Որովհետեւ գրուած է. «Եւ կ'նդանի եմ,—կ'ըսէ Տէրը,—որ ամէն ծունկ ինքի պիտի ծոխ, եւ

ամեն լեզու Աստուծոյ պիտի խոստովանի»: Ուրեմն ՄԵՋՄԷ ԱՄԷՆ ՄԷԿԸ ՀԱՇԻԻ ՊԻՏԻ ՏԱՅ ԻՐ ԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐ» (Հո 14.10—12): Նոյնպէս Պետրոս առաքեալ կը գրէ, թէ հեթանոսական ցանկութիւններով ապրողներ «պատասխան պիտի տան անոր՝ որ պատրաստ է դատել կենդանիներն ու մեռելները» (Ա. Պետ 4.5):

Գ.— Կ'ըսենք՝ թէ Դատաստանի Օրը մարդիկ պիտի չդատուի՛ն իրենց ներկայ կեանքին եւ կատարած գործերուն համար, եւ ուստի մահւ չկա՛յ «հատուցում» իրաքանչիւրին գործերուն համեմատ: Բայց Աստուածաշունչը հակառակն է որ կը պարզէ մեզի:

Պօղոս առաքեալ իր ժամանակին մոյն բանը ուրացողներուն կ'ըսէ. «Մի՛ խաբուիք, Աստուած ծաղր չ'ըլլար: Որովհետեւ ինչ որ մարդ կը սերմանէ, նոյնը պիտի հնձէ. ան որ իր մարմինին կը սերմանէ, այն մարմինէն ապականութիւն պիտի հնձէ. եւ ան որ Հոգիին կը սերմանէ, այն Հոգիէն յաիտենական կեանք պիտի հնձէ» (Գաղ 6.7—8): Հոռմայեցոց մամակին մէջ առաքեալը կ'ըսէ. «Ով մարդ, ...դուն քու խստութեամբ եւ անգիղջ սրտովդ քու անձիդ բարկութիւն կը դիզես՝ բարկութեան [օրում] եւ Աստուծոյ արդար դատաստանին յայտնուելու օրում համար, որ ԱՄԷՆ ՄԷԿՈՒՆ ԻՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՓՈԽԱՐԷՆԸ ՊԻՏԻ ՀԱՏՈՒՅԱՆԷ. յաիտենական կեանք՝ անոնց որոնք բարի գործերու մէջ համբերութեամբ յարատեւելով փառք ու պատիւ եւ անմահութիւն կը խնդրեն. բայց անոնց որ հակառակ են, ճշմարտութեան անհնազանդ եւ անիրաւութեան հնազանդած՝ բարկութիւն եւ սրտմտութիւն, նեղութիւն եւ տառապանք պիտի ըլլայ, ամէ՛ն մարդու վրայ որ չար կը գործէ» (Հռոմ 2.5—9): Եփեսացոց մամակին մէջ մոյնը կը կրկնէ. «Ամեն մէկը ինչ բարիք որ ընէ՝ մոյնը Տիրոջմէ պիտի ընդունի» (Եփս 6.8):

Յայտնութեան գիրքին մէջ կը կարդանք. «Եւ տեսայ պզտիկ ու մեծ մեռելները, որոնք Աստուծոյ առջեւ կանգնած էին. եւ գիրքերը բացուեցան, եւ բացուեցաւ ուրիշ գիրք մը, այսինքն Կենաց գիրքը, եւ ԳԻՐՔԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԳՐՈՒԱԾՆԵՐՈՎ՝ ՄԵՌԵԼՆԵՐԸ ԴԱՏՈՒԵՅԱՆ ԻՐԵՆՑ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԵՄԱՏ» (Յլա 20.12): Իսկ մոյն գիրքին վերջաւորութեան՝ յայտնողը ինք՝ Քրիստոս այսպէս կը յայտարարէ. «Ահա ես շուտով կու գամ, եւ վարձքս ինձի հետ է՝ ԱՄԷՆ ՄԷԿՈՒՆ ԻՐ ԳՈՐԾԻՆ ՀԱՄԵՄԱՏ ՀԱՏՈՒՅԱՆԷԼՈՒ» (22.12):

Մեզի պարզապէս անհասկանալի է, թէ ի՞նչպէս կարելի է ուրանալ այսքան բացայայտ վկայութիւնները:

11. ԴԺՈՒՅՔ ԵՒ ՅԱԻԻՏԵՆԱԿԱՆ ՏԱՆՁԱՆՔ

Մահուան եւ հանդերձեալ կեանքի մասին խօսելով, Եհովայի Վկաներ դժոխքի կամ յաիտենական տանջանքի գաղափարը ամբողջովին կը փորձեն ուրանալ:

Ա.— Կ'ըսենք՝ թէ չկա՛յ դժոխք եւ յաիտենական տանջանք, ասոնք Աստանային հնարած ստտերն են: Չարերուն վախճանը մահ է, — կ'ըսեն, — այսինքն՝ ընդմիջտ փճացում է, ո՛չ թէ տանջանք:

Դժբախտաբար, սակայն, Աստուածաշունչը իրենց կողմը չէ: Քրիստոս վերջին դատաստանի պատկերը գծած ատեն չարագործներուն ըսաւ. «ՄԷԿՈՒՆ՝ զայնք ինձմէ, անիծեալներ, ՅԱԻԻՏԵՆԱԿԱՆ ԿՐԱԿԻՆ ՄԷՋ՝ որ պատրաստուած է Սատանային եւ իր հրեշտակներուն» (Մտք 25.41), եւ կ'ատել-

ցրմէ. «Եւ ասոնք պիտի կրթան ՅԱԻԻՏԵՆԱԿԱՆ ՏԱՆՋԱՆՔԸ իսկ արդարեւ երբ յախտեցաւ կեանքը» (25.46): Մեծահարուստին եւ Աղբատ Ղազարոսի առակին մէջ Քրիստոս Մեծահարուստը կը պատկերացնէ ո՛չ թէ մեռած ու ոչնչացած, այլ «ԴԺՈՒԹԻՆ ՏԱՆՋԱՆՔՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ» (Ղուկ 16.23—25): Իսկ Պօղոս առաքեալ, ինչպէս տեսանք, Դատաւարանի Օրումն հատուցումին մասին խօսելով կ'ըսէր. «բայց անոնց՝ որ [Աստուծոյ] հակառակ են, ճշմարտութեան անհնազանդ եւ անիրաւութեան հնազանդած՝ ԲԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՍՐՏՄՏՈՒԹԻՒՆ, ՆԵՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏԱՌԱՊԱՆՔ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ, ամէ՛ն մարդու վրայ որ չար կը գործէ» (Հռոմ 2.8—9): Արդեօք այս բացատրութիւնները մահ եւ փճացո՞ւմ կը նշանակեն, թէ ՏԱՆՋԱՆՔ, որմէ փախուստ չունին Եհովայի Վկաները: Կարդացէ՛ք մահ.— Մրկ 9.42—47: Հմմտ. Դան 12.2: Յովն 5.29:

բ.—Կ'ըսեն՝ թէ Սատանան եւ իր արքանեակներն ալ պարզապէս պիտի փճանան եւ ո՛չ թէ յախտեան պիտի տանջուին:

Յայտնութեան գիրքը սա կարեւոր վկայութիւնը կու տայ. «Եւ երկինքէն, Աստուծմէ կրակ իջաւ եւ սպառեց զանոնք [=Սատանային ետեւէն մոլորածները]. եւ Բանասրկուն, որ զանոնք մոլորեցուց, ձգուեցաւ կրակի ու ձծումբի լիճին մէջ, ուր էր զազանք, եւ սուտ մարգարէն. եւ ՊԻՏԻ 2ԱՐ2ԱՐՈՒՆ ՅԵՐԵԿ ՈՒ ԳԻՇԵՐ ՅԱԻԻՏԵԱՆՍ ՅԱԻԻՏԵՆԻՅ» (Յայտ 20.9—10):

12. ԿՐԾՆԱԿԱՆ ՏՕՆԵՐ

Եկեղեցիներէն մերս տօնուող կրօնական տօներուն (մահ ազգային տօներուն) համար կ'ըսեն թէ Աստուած կամ Աստուածաշունչը չէ՛ հրահանգած զանոնք. թէ Ծնունդը կամ Զատիկը հեթանոսական են եւ ո՛չ քրիստոնէական:

Աստուածաշունչը ճանչցող անձը միա՛յն կը ծիծաղի այս արտայայտութեանց վրայ, որովհետեւ Աստուած ի՛նքն է տօները հրահանգողը (Ելք 23.14—17: Ղեւտացոց 23-րդ գլուխ: Թուոց 29—30 գլուխներ, ելն), որպէսզի անոնք Տէրը պաշտելու յատուկ առիթ դառնան, իր ժողովուրդին համար ուրախութեա՛ն առիթներ ըլլան, եւ ծառայեն մահւ՝ ապագայ փրկութեան եւ հանդերձեալ կեանքի պատկերը դրոշմելու հաւատացեալներու միտքերուն մէջ:

Ծնունդին մասին շիտակ է որ Նոր Կտակարանը բան մը չ'ըսէր, բայց թէ ատու ի՛նչպէս տօնը հեթանոսական կ'ըլլայ՝ դո՛ւք դատեցէք:

Գալով Զատիկին, անիկա Աստուծոյ ժողովուրդին ազատագրութեան տօնն էր եւ Քրիստոս ո՛չ միայն միշտ պահեց զայն, այլ իր չարչարանքներէն ու մահուրնէն առաջ յատուկ դիտումով մը ուզեց Զատիկական ընթրիք ուտել իր աշակերտներուն հետ (Ղկ 22.15), Զատիկի տօնին փրկագործական մօր իմաստ մը տալու եւ զատկական գաղմուկին ճաշակումին փոխարէն իր սուրբ Մարմնին եւ Արեան քառի խորհուրդը հաստատելու համար (Մտ 26.26—29: Մր 14.22—25: Ղկ 22.14—20: Ա. Կր 11.23—26): Եւ Պօղոս առաքեալ Կորնթացիներուն գրած առաջին նամակին մէջ բացալայտօրէն կ'ըսէ. «Հեռացուցէ՛ք ճիւղ խմորը մէկդի, որպէսզի ըլլաք մո՛ր զանգուած, առանց թթմորի: Վասնզի Քրիստոս, ՄԵՐ ԶԱՏԻԿԸ, մեզի համար զոհուեցաւ: ՈՒՍՏԻ ՏՕՆ ԿԱՏԱՐԵՆՔ ո՛չ թէ ճիւղ խմորով, եւ ո՛չ թէ չարութեան

